

**Sprawozdanie z realizacji
Gminnego Programu Opieki
nad zabytkami dla Gminy Jasieniec
na lata 2012-2015
oraz zadań
z zakresu ochrony i opieki
nad zabytkami w 2016 roku.**

WSTĘP

Gminny Program Opieki nad zabytkami dla Gminy Jasieniec na lata 2012-2015 został przyjęty uchwałą Nr XV.74.2011 Rady Gminy Jasieniec z dnia 29 grudnia 2011r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Jasieniec na lata 2012-2015. Jego realizację rozpoczęto 1 stycznia 2012 roku. Ponadto Gmina Jasieniec realizuje zadania ustawowe w zakresie opieki nad zabytkami również poprzez działania realizowane na podstawie uchwały Nr XXXIX/30/2010 Rady Gminy Jasieniec z dnia 1 lipca 2010 roku w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Gminny Program Opieki nad zabytkami dla Gminy Jasieniec na lata 2012-2015 zakłada realizację sześciu celów głównych podzielonych na zadania:

Cel	Zakres	Zadania
Cel 1	Dokumentacja i badanie dziedzictwa kulturowego gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stały monitoring zasobów, stanu oraz przeznaczenia obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Jasieniec 2. Prowadzenie dokumentacji obiektów zabytkowych na terenie gminy 3. Udostępnianie zabytków do naukowego badania i dokumentowania 4. Prowadzenie rozpoznania, ewidencji i dokumentacji zabytków archeologicznych 5. Ewidencjonowanie i dokumentacja zabytkowych elementów wyposażenia wnętrz i innych cennych ruchomości 6. Udokumentowanie stanu zachowania kapliczek przydrożnych i miejsc pamięci narodowej, wartościowych nagrobków na cmentarzach parafialnych 7. Gromadzenie publikacji, tekstów źródłowych, wypisów, dokumentacji fotograficznej o zabytkach, historii, kulturze, obyczajach itp. regionu i ich udostępnianie i rozpowszechnianie
Cel 2	Ochrona i wyekspozowanie obiektów zabytkowych oraz walorów krajobrazu kulturowego gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich i porządkowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy 2. Kontrola stanu zachowania i przeznaczenia obiektów oraz zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem, dewastacją i kradzieżą 3. Zagospodarowanie i renowacja parków oraz obszarów cmentarzy na terenie gminy <p>Monitowanie na rzecz odnowy zabytków będących własnością innych, poza gminą, podmiotów</p>
Cel 3	Kształtowanie struktur przestrzennych gminy z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju oraz zasad ochrony środowiska	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konsekwentne przestrzeganie planów zagospodarowania przestrzennego dla ochrony walorów krajobrazowych i zabytkowego układu przestrzennego 2. Wspieranie racjonalnych remontów obiektów zabytkowych i przestrzeni z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska i energooszczędności 3. Renowacja parków, ich właściwe zagospodarowanie i przeznaczenie oraz tworzenie terenów zielonych, zieleńców, skwerów itp. 4. Opracowanie kolejnych miejscowych planów zagospodarowania
Cel 4	Prowadzenie działań zwiększających atrakcyjność zabytków i ich wykorzystania dla rozwoju społeczno-gospodarczego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy oraz wspieranie inicjatyw pozyskiwania środków finansowych na ochronę zabytków będących własnością innych podmiotów 2. Umożliwienie właścicielom obiektów zabytkowych ubieganie się o wsparcie na odnowę lub dostosowanie obiektu do nowych funkcji, np. turystycznych 3. Tworzenie oferty turystycznej przy wykorzystaniu walorów kulturowych i przyrodniczych gminy 4. Popularyzacja dobrych praktyk konserwatorskich przy zabytkach 5. Utworzenie szlaku turystycznego „Dworskim szlakiem po gminie Jasieniec” oraz ustawienie tablic informacyjnych przy wartościowych obiektach w gminie 6. Tworzenie bazy turystycznej i rekreacyjnej na terenie gminy 7. Organizacja cyklicznych imprez plenerowych
Cel 5	Upowszechnianie wiedzy o zabytkach i dziedzictwie gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utworzenie systemu informacji i promocji dziedzictwa kulturowego 2. Wydawanie i wspieranie wydawania publikacji (w tym: folderów promocyjnych, monografii, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy lub przewodnika po atrakcjach gminy Jasieniec 3. Opracowanie mapy zabytków gminy 4. Powołanie Gminnego punktu informacji turystycznej
Cel 6	Współpraca instytucji, stowarzyszeń, sektora prywatnego na rzecz opieki nad zabytkami	<ol style="list-style-type: none"> 1. Współpraca z rządowymi służbami ochrony zabytków 2. Informowanie właścicieli budynków będących obiektami zabytkowymi o przysługujących im prawach i konieczności wypełniania obowiązków, formach dofinansowania remontów itp. 3. Określanie warunków współpracy gminy z właścicielami obiektów 4. Aktywna działalność stowarzyszeń, LGD, klubów, kół, związków oraz entuzjastów na rzecz rozwoju gminy 5. Wspieranie w zakładaniu i działalności zespołów ludowych, obrzędowych, kapel i kół gospodyń wiejskich, zastępów OSP itp. w kultywowaniu tradycji regionalnej 6. Współpraca międzygminna i regionalna w zakresie wspólnego promowania dziedzictwa kulturowego, organizacji imprez kulturalnych, historycznych, plenerowych festynów, szkoleń itp.

Cele powyższe zostały opracowane jako otwarte, tj. jako kierunki działań i są realizowane na bieżąco, a każde działanie podejmowane w zakresie opieki i ochrony zabytków jest zgodne z co najmniej jednym z nich.

Zgodnie z zapisem art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy Jasieniec prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. W latach 2012-15 oraz w 2016 ewidencja ta zawierała 58 kart adresowych i stan ten na przestrzeni wyżej wspomnianych lat nie zmieniał się. Obiekty te, to głównie kapliczki przydrożne, dwory, parki podworskie i zabudowania folwarczne, kościoły wraz z otoczeniem i cmentarze. Wśród najcenniejszych zabytków Gminy Jasieniec znajduje się 21 obiektów wpisanych jest do Rejestru Zabytków Województwa Mazowieckiego. Są to dwory i pałace oraz parki podworskie, kościoły oraz cmentarz. Na terenie gminy rozsianych jest 60 zabytków archeologicznych, będących przeważnie śladami osadnictwa i dawnych cmentarzysk.

REALIZACJI CELÓW I ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY JASIEIEC NA LATA 2012-2015

Cel. 1. Dokumentacja i badanie dziedzictwa kulturowego gminy

Gmina Jasieniec prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków i na jej podstawie dokonuje corocznie przeglądu stanu zachowania i wykorzystania obiektów zabytkowych. Na bieżąco prowadzona jest również niezbędna dokumentacja i dokonywane są niezbędne przeglądy obiektów stanowiących własność gminy i wykorzystywanych na cele komunalne. Jako, że zabytki ruchome stanowią w całości wyposażenie kościołów – ich dokumentacja pozostaje w posiadaniu proboszczów. Na zlecenie proboszcza parafii pw. św. Rocha w Jasieńcu wykonana została pełna inwentaryzacja cmentarza w Jasieńcu (wraz z jej wersją elektroniczną dostępną na www.parafia-jasieniec.pl). W 2016 roku odtworzona została dokumentacja budowlana oraz wykonane ekspertyzy budowlane niezbędne do rozpoczęcia remontu pałacu w Woli Boglewskiej.

Gminna Biblioteka Publiczna w Jasieńcu gromadzi na bieżąco wszelkie publikacje i teksty dotyczące historii gminy, jej zabytków, kultury i obyczajów. Materiały te wykorzystywane są przy okazji tworzenia programów i strategii gminnych i regionalnych, jak również przez nauczycieli i uczniów miejscowych szkół, którzy piszą bardzo interesujące prace literackie dotyczące obszaru gminy. Prace osiągają wysokie noty w konkursach np. „Poznajemy Ojcowiznę” organizowany przez PTTK.

Fot. Przykładowe prace laureatów konkursu „Poznajemy Ojcowiznę”

Cel 2. Ochrona i wyeksponowanie obiektów zabytkowych oraz walorów krajobrazu kulturowego gminy.

Na podstawie dokonywanych przeglądów stanu zachowania obiektów zabytkowych, w miarę możliwości finansowych gmina zleca niezbędne remonty i naprawy obiektów pozostających w jej władaniu, jak również monituje pozostałych właścicieli na rzecz odnowy zabytków będących ich własnością. Jednocześnie we współpracy z mieszkańcami prowadzone są bieżące remonty kapliczek i miejsc kultu. W latach 2012-2015 oraz 2016 wykonano m. in.:

- montaż instalacji przeciwpożarowej i antywłamaniowej w kościele parafialnym w Boglewicach (nakłady własne parafii oraz dotacja z budżetu gminy Jasieniec),
- odnowienie kapliczki we wsi Miedzechów wraz z renowacją figury NMP (środki pochodzące od mieszkańców wsi oraz z budżetu gminy Jasieniec),
- rozpoczęcie remontu wnętrza kościoła parafialnego w Boglewicach wraz z osuszaniem części murów (nakłady własne parafii),
- wykonanie ogrzewania podłogowego w kościele parafialnym w Boglewicach (nakłady własne parafii oraz dotacja z budżetu gminy Jasieniec),
- wykonanie nawierzchni z ułożeniem nowej kostki wokół zabytkowego kościoła w Jasieńcu (nakłady własne parafii oraz dotacja z budżetu gminy Jasieniec),
- renowacja figur Św. Rocha oraz Najświętszej Marii Panny przy kościele parafialnym w Jasieńcu,
- renowacja obrazu w ołtarzu głównym kościoła parafialnego w Jasieńcu (nakłady własne parafii),
- remont generalny pałacu i renowacja parku pałacowego w Boglewicach (nakłady własne właściciela),
- remont generalny dworu i parku dworskiego w Turowicach (nakłady własne właściciela) – w trakcie,
- remont generalny pałacu i parku pałacowego w Jasieńcu (nakłady własne właściciela) – w trakcie,
- remont terenu mogiły powstańczej – Miejsca Pamięci Narodowej w Gołębiowie (środki z budżetu gminy Jasieniec oraz z dotacji Wojewody Mazowieckiego).

Fot. Pałac w Boglewicach przed (2011 r.) i po remoncie (2016 r.)

Fot. Dwór w Turowicach przed (2011) i po remoncie (2016 r.)

Cel 3. Kształtowanie struktur przestrzennych gminy z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju oraz zasad ochrony środowiska

W latach 2012-2015 oraz 2016 Rada Gminy uchwałała kolejno uchwałę Nr XXXV/13/05 z dnia 27.05.2005 w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, obejmującego działki nr 128/26 i terenów przyległych w Jasieńcu, uchwałę Nr VIII.38.2012 z dnia 2012-09-13 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze działek 114/2, 114/11, 128/33, 358/3, 128/36, 362, 128/37, 358/4, 36, 37, 91/2, oraz działek 88, 90, 92/3, 92/4, 92/5 w Jasieńcu i nr 89 w Warpęsach, uchwałę Nr V.21.2013 z dnia 26.06.2013 w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miejscowości Olszany. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego pokrywają obszar trzech miejscowości: Jasieniec, Olszany oraz częściowo Warpęsy. Większość inwestycji powstaje na podstawie decyzji o warunkach zabudowy, które uwzględniają historycznie ukształtowane układy ruralistyczne oraz historyczne i funkcjonalne relacje przestrzenne pomiędzy istniejącymi zespołami zabudowy.

W 2015 roku Rada Gminy Jasieniec podjęła również uchwałę Nr VIII.46.2015 w sprawie uchwalenia „Strategii Rozwoju Gminy Jasieniec na lata 2014 – 2020”, która w kierunkach rozwoju gminy zakłada m. in. dalsze wspieranie i promowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, rewitalizację obiektów gminnych celem stworzenia przestrzeni publicznej służącej mieszkańcom, podejmowanie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności zabytków oraz ich promocję, zapobieganie dewastacji obiektów zabytkowych, dbałość o układy ruralistyczne wsi oraz zabytkową architekturę obiektów, utrzymywanie niezaburzonych osi widokowych na kompleksy leśne, parki oraz obiekty zabytkowe (unikanie dominant krajobrazowych oraz elementów psujących walory widokowo-krajobrazowe), a także podejmowanie wspólnych działań z właścicielami zabytków w celu zwiększenia ochrony.

Cel 4. Prowadzenie działań zwiększających atrakcyjność zabytków i ich wykorzystania dla rozwoju społeczno-gospodarczego

Gmina jest otwarta na współpracę z właścicielami obiektów zabytkowych i wspiera ich działania na rzecz ochrony, konserwacji i renowacji zabytków. Każdego roku Rada Gminy asygnowała w budżecie gminy kwotę przeznaczoną na ochronę zabytków. Pieniądze te wykorzystywane były na działania ochronne przy zabytkach będących we własności Gminy Jasieniec, jak również na dotacje dla właścicieli obiektów zabytkowych, zgodnie z uchwałą Nr XXXIX/30/2010 Rady Gminy Jasieniec z dnia 1 lipca 2010 roku w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Niestety niewielkie możliwości budżetowe sprawiały, że środki te nie były nigdy wystarczające (w latach 2012-2015 po 20 000 zł), nie pozwalały też na stworzenie poważnej koncepcji renowacji i rewaloryzacji zabytków, które najbardziej takich prac potrzebują, a więc pałac w Woli Boglewskiej, który od 2012 roku nie jest użytkowany oraz dawna siedziba cukrowni „Czersk” - obecnie budynek komunalny.

Niewielkie możliwości budżetowe, a także koncentracja na silnie wyspecjalizowanym sadowniczym charakterze gminy powodują, że brakuje siły napędowej do rozwoju turystyki. Dopiero w 2016 roku zaczęły powstawać lokalne organizacje, które inicjują bądź aktywnie odpowiadają na propozycje w tym zakresie, pochodzące z różnych źródeł (z Urzędu Gminy Jasieniec, inicjatyw oddolnych, „Działaj Lokalnie”, Funduszu Inicjatyw Obywatelskich), wobec czego zadania dotyczące aktywizacji turystycznej gminy ujęte zostały ponownie w propozycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020.

Ogromnym zainteresowaniem cieszą się natomiast imprezy plenerowe organizowane zarówno przez samorząd, jak i placówki oświatowe czy organizacje pozarządowe. Każdego roku w przedostatnią niedzielę sierpnia organizowany jest piknik rodzinny „Spotkajmy się nad stawami” w Jasieńcu. Impreza jest miejscem spotkań mieszkańców, okazją do dobrej zabawy oraz promowania lokalnych artystów i twórców. W ostatnich latach, głównie dzięki możliwości pozyskania zewnętrznych środków powstało kilka sołeckich miejsc spotkań. Dobrym przykładem jest tu altana przy Środowiskowym Domu Samopomocy w Łychowskiej Woli wybudowana dzięki staraniom mieszkańców trzech czterech wsi: Łychowskiej Woli, Koziegłów, Łychowa i Michałówki.

Cel 5 Upowszechnianie wiedzy o zabytkach i dziedzictwie gminy

Cel 6 Współpraca instytucji, stowarzyszeń, sektora prywatnego na rzecz opieki nad zabytkami

Lata 2014-2016 to czas rozkwitu działalności lokalnej na terenie gminy Jasieniec. Motorem napędowym jest przede wszystkim jasieniecka świetlica wiejska, która integruje lokalną społeczność całej gminy poprzez organizację różnorodnych zajęć dla dzieci i dorosłych. Na jej bazie powstał Klub Seniora „Złota Jesień”, a następnie Powiatowy Klub Uśmiechniętego Seniora „PoKUSa”, które powołały do życia Artystyczne Centrum Integracji Lokalnej Społeczności „Do [ręko]dzieła!”, gdzie seniorzy tworzą różnorodne ręcznie robione ozdoby. Do pracy twórczej zachęcają również dzieci i młodzież na warsztatach plastycznych, wspólnie z młodzieżowym wolontariatem z jasienieckiego gimnazjum organizują koncerty, wystawy i wieczory poezji, czy spotkania wigilijne, aktywnie zwiedzają teren gminy na rowerach.

Fot. Prace wykonane w Artystycznym Centrum Integracji Lokalnej Społeczności „Do [ręko]dzieła!”

Od lat na terenie gminy działa Stowarzyszenie Plantatorów Truskawek oraz oddział Związku Sadowników RP, które to organizacje kultywują lokalne tradycje upraw jabłoni, truskawek i wiśni. Organizowane są konferencje, spotkania i szkolenia połączone z wymianą doświadczeń na temat upraw tradycyjnych i nowoczesnych, nowych rozwiązań wspomagających produkcję owoców oraz potencjalnych rynków zbytu.

Problemy związane z ochroną i opieką nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym gminy

Realizacja zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami nastrocza wielu trudności, a podstawowy problem stanowi brak wystarczających środków finansowych na realizację tego zadania. Większość zabytków na terenie Gminy Jasieniec znajduje się we władaniu osób prywatnych, które na ile mogą, na tyle starają się sprostać wymogom konserwatorskim.

Doskonałym przykładem są tu pałac w Boglewiczach i dwór w Turowicach, które w ostatnich latach, dzięki staraniom właścicieli zostały gruntownie odrestaurowane. Problemy natury finansowej zahamowały natomiast rozpoczęte remonty dworów w Kurczowej Wsi, Warpęsach i pałacu

w Jasieńcu. Dostępność środków zewnętrznych, w tym w ramach programów unijnych obwarowana jest szeregiem obostrzeń, które często również uniemożliwiają sięgnięcie do tych źródeł finansowania. Przykładem może tu być konieczność wniesienia często niebagatelnej kwoty, jako wkład własny, konieczność stworzenia projektu kompleksowego wykraczającego poza renowację zabytku, czy konieczność utrzymania efektu projektowego przez kolejne lata.

Ponadto Gmina Jasieniec, jako właściciel zabytków, obok problemów finansowych spotyka się również z wieloma problemami natury organizacyjno-prawnej. Kompleksowy remont, którego wymagają zabudowania po dawnej cukrowni „Czersk”, stanowiące obecnie mieszkania socjalne i komunalne, wymaga wysiedlenia wszystkich lokatorów. Z uwagi na fakt, że Gmina Jasieniec nie dysponuje innym, tak dużym budynkiem przeznaczonym na cele mieszkalne, jakiegokolwiek działania wymagają w pierwszym rzędzie budowy innego budynku komunalnego z przeznaczeniem dla rodzin aktualnie zamieszkujących budynek przy ul. Czerskiej. To z kolei wymaga znacznych nakładów finansowych, których budżet gminy nie jest w stanie obecnie udźwignąć.

Ogromny problem stanowi również konieczność gruntownego remontu pałacu w Woli Boglewskiej, w którym niegdyś mieściła się filia szkoły podstawowej i mieszkania dla nauczycieli. Budynek od pięciu lat nie jest użytkowany, a Rada Gminy przeznaczyła go do sprzedaży. Jednakże od 19 lat nieprzerwanie toczą się postępowania sądowe i administracyjne z wniosku spadkobierców, starających się o odzyskanie majątku ich przodków. Do chwili obecnej nie zapadła jednoznaczna i prawomocna decyzja w sprawie własności majątku, co z jednej strony blokuje możliwość swobodnego rozporządzania nim przez organa Gminy Jasieniec, z drugiej zaś możliwość pozyskania środków finansowych na jego renowację, co wiąże się z możliwością nie utrzymania warunków dofinansowania związanych z trwałością projektu.